

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.п.н. ГЕОРГИ МАНОЛОВ

на дисертационния труд на докторант Ани Нораири Арутюнян на тема: „Етнополитически конфликти в Южен Кавказ: фактори и проявления (примера на Абхазия, Джавахети и Квемо Картли)“ за присъждане на научно-образователна степен „доктор по политология“ в професионално направление 3.3. Политически науки, научна специалност „Политология“

Рецензент: проф. дпн Георги Л. Манолов

Настоящият дисертационен труд е посветен на една изключително актуална и почти неизвестна тематика (за широката общественост), каквато е тази за етнополитическите конфликти в някои части на Южен Кавказ след разпадането на бившия СССР през 1991 г.

Дисертационното изследване е разработено в обем от 193 стандартни страници като структурно отношение се състои от увод, три глави, заключение, от 398 цитирани източници (41 страници, 315 – латиница и 42 - интернет) и 13 приложения.

В дисертационния труд авторът предлага систематизирана, последователна и логична структура на изложението, с което се показва богата теоретична култура и дълбочина на изследвания проблем. Това се откроява още от увода на дисертацията, в който точно, ясно и конкретно са фиксирани актуалността, основната хипотеза и теза, предмета, обекта и методологията на изследването по темата. Вярно е формулирана и основната цел на изследването: да се идентифицират и анализират основните фактори на етнополитическите конфликти (ЕПК) в Южен Кавказ по примера на Абхазия, Джавахети и Квемо Картли (в т.ч. и водещата подцел – да се проучи степента на значимост на автономията, като допълнителен допринасящ фактор за етнически конфликти избухнали в Южен Кавказ през 90-те години на XX век). В пряка зависимост от целта прецизно са изведени и три конкретни

изследователски задачи, които са: първо, да се определят спецификите на ЕПК по отношение на етническите конфликти изобщо; второ, да се извърши диференциране и анализ на основните фактори, водещи до проявлението на ЕПК; и трето, да се направи анализ на двупосочното влияние на автономията като важен фактор на ЕПК (и както като средство за регулиране на конфликта, и така като начин за неговото катализиране и ескалация). Тоест, уводът е изготвен според всички теоретични изисквания и изцяло съответства на потребност от разработването на проблема за етнополитическите конфликти в посочения регион на Южен Кавказ.

Още в началото ще изтъкнем, че докторантът подхожда методологически много правилно, тъй като в първата глава „Теоретико-методологически основи на анализа на ЕПК“ пунктуално са изяснени поредица от важни теоретични понятия като: конфликт, социален конфликт, международен конфликт, политически конфликт, етническо прочистване, национализъм и др. Този методологически подход намира израз в нещо твърде важно за цялостното по-нататъшно изследване, защото авторът е извел, обособил и дефинирал ключовия понятиен апарат, който впоследствие прилага към разработката на темата. Това е определено постижение на докторанта, тъй като той не се впуска направо върху емпирично-фактологическия анализ, а първо изяснява понятията, след което стъпвайки върху тях, задълбочава изследователските си умения върху разглежданите етнополитически конфликти.

Въз основа на този методологически фундамент, анализът на етнополитическите конфликти е продължен във втора глава, в която обстоятелствено се разглеждат движещи фактори, свързани с тях (ЕПК) – фоните и катализиращите. Тук на първо място и подробно са анализирани основните фонове фактори на етническите конфликти – груповата идентичност и консолидация, непознаване на официалния държавен език, дискриминация спрямо националните различия,

националния въпрос, загубата на политическата автономия и др. (общо 12 стр.), които в значителна степен влияят и предопределят различните видове конфликти. Специално място е отделено на икономическите, културните и националните фактори, чрез които се предизвиква, развива и „умиротворява“ почти всеки един етнополитически конфликт. Положителното е и това, че тези фактори не са разгледани абстрактно-теоретично, а са подредени в стройна система (модел), от която са използвани само онези от тях, които имат отношение към разгледаните етноконфликти в Южен Кавказ. (вкл. и нови фактори какъвто е например „непознаването на езика“). В този смисъл твърде успешно е показана връзката между фоновите и катализиращите фактори, доколкото последните непосредствено се свързват с наличието на конкретни политически възможности, лостове и ресурси. Нещо повече, подобаващо място е отделено на фактора „лидерство“ и „национално лидерство“ като изключително важен (и в много отношения решаващ) компонент за страни в преход, в които не са изключения избухването на етнополитически конфликти. Освен това, не е пренебрегната ролята на фактора „автономия“, който е свързан с насилствения конфликт, доколкото с него се идентифицират малцинствени групи в Южен Кавказ и доколкото пряко е изразена връзката „автономия - конфликт“ (в разглеждания регион). Повече от очевидно е, че докторантът умело прилага комплексния подход в своя теоретичен анализ, тъй като в тази глава сполучливо се преплитат и интерпретират факти, явления и събития от различни научни направления и социални сфери.

Напълно логично и като следствие от изложеното до момента, в трета глава е извършен задълбочен анализ на избухналите етнополитически конфликти в Южен Кавказ (Абхазия, Джавахети и Квемо Картли) през периода 1990-1993 г., според представените по-преди фактори. Тази глава е положителен пример как практически следва да прилагат разработените критерии за анализ на етнополитическите

конфликти в посочените региони на бившия СССР. В случая, анализът е „изчистен“ от всякакви идеологизации и е напълно обективен, защото се опира на специфичните и обективни фактори и обстоятелства (политически, икономически, етнически и др.) довели до разпалването на различни етнополитически сблъсъци и конфликти в Южен Кавказ. Ценното тук е умелото използване на отделните детайли при системния факторен анализ, което придава на труда определена цялостност, при това но без да се изпада в излишна (и тромава) детайлизация (например, съвременното развитие на Южен Кавказ е характеризирано с комплекс от обективни проблеми, интерпретирани от центъра към периферията, като заедно с това се изтъкват и причините за съществуване на етнополитическите конфликти). Това е определено постижение на автора, което недвусмислено показва, че той задълбочено владее похватите на теоретичния анализ, доколкото практически е приложени в настоящата глава. Сиреч, подходът на докторанта не е палиативен или откъслечен, а цялостен и комплексен, защото включва осмислянето на съвременните етнополитически конфликти (в бившите соцстрани) през призмата на интердисциплинарността в контекста на едни или други проведени политики.

В заключението на дисертационния труд са направени съответните изводи и обобщения, свързани със защитаваната теза и са посочени някои ключови приносни моменти на дисертацията.

Изрично ще маркираме и още няколко по-общи положителни страни на дисертацията, което говори, че пред нас стои един млад, сериозен и задълбочен изследовател, а именно:

Първо. Настоящото изследване е първото по реда си у нас, в което се прави същностен анализ на ЕПК в три малко познати (като традиции, обичаи и етноси) области на Южен Кавказ, Абхазия, Джавахети и Квемо Картли. Един безспорен позитивен факт, който не трябва да се подмивана

с мълчание, понеже наистина проправя „теоретичен път“ в изследването на тази тъй малко позната проблематика в България.

Второ. Не мога да не отлича високата теоретико-методологическа култура на докторанта, който буквално „блика“ от цялостното изложение в дисертационния труд. Става дума за едно комплексно приложение на цялостна амалгама от политологични и други теории, методи, подходи, принципи и пр., изкусно вплетени в систематичния анализ, с който авторът определено може да се гордее.

Трето. Друго видимо достойнство на разработката е изключително пъстрият букет от различни теории и концепции каквито са например общата теория на конфликтите, управление на конфликта, етническите конфликти и др., които авторът много рационално е използвал на съответните места в дисертацията. И още нещо, което е особено показателно като умение: в ползрението на теоретичния анализ са попаднали като автори, постиженията на множество наши и чужди изследователи, имащи принос в разработването на настоящата проблематика (всичките подробно са цитирани в труда). Прави чест на докторанта, че изключително добросъвестно е цитирал всеки един от тях в зависимост от техните приноси, което не е често срещано явление дори и при масти капацитети в науката.

Разбира се, както във всеки научен труд, така и в този се срещат някои пропуски, слабости и недоглеждания, които ще изложим в следния порядък: 1) има места в дисертацията, на които не са направени произтичащите от анализа изводи, какъвто е случая с глава първа, макар че навсякъде другаде този пропуск почти не се забелязва; 2) струва ми се, че материалът в трета глава може и трябва да се синтезира в качествено отношение (вкл. и като критерии и фактори), защото сега в отделни пунктове има „размиване“ и разпиляване на части от него; 3) при една следваща редакция следва да се обърне много по-сериозно внимание на заключението на труда, тъй като в него (освен преповторени изводи) се

губи авторовата перспектива за решаването на етнополитическите конфликти в близко и далечно бъдеще; и 4) вероятно е технически проблем, но в настоящият вариант не са прикачени приложенията на дисертацията, макар че са изписани в съдържанието.

И най-накрая, бих задал на докторанта два кратки въпроса: Оказал ли е „социализмът“ някакво негативно влияние върху постсоциалистическите етнополитически конфликти?; И какви са основните различията между ЕПК в Южен Кавказ и на Балканите (след демократичните промени)?

Общо заключение

Като се основавам на току-що изложените положителни оценки за настоящия дисертационен труд **уверено препоръчвам на уважаемото Научно жури да се присъди на Ани Нораири Арутюнян научно-образователна степен „доктор по политология“.**

08.03.2021 г.

Рецензент:
(проф. д.п.н. Георги Манолов)